

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИА ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ

ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ
СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА

THE FINANCIAL SYSTEM IN
THE CONTEXT OF CREATING A MODEL
OF SUSTAINABLE ECONOMIC
DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN

АСТАНА
ASTANA
2024

*Посвящается юбилею - 80-летию
Искаковой Загиры Дуйсембаевны*

***ИСКАКОВА ЗАГИРА ДУЙСЕМБАЕВНА
ISKAKOVA ZAGIRA DUYSEMBAYEVNA***

***ЭКОНОМИКА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР
ДОКТОР ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК, ПРОФЕССОР
DOCTOR OF ECONOMIC SCIENCES, PROFESSOR***

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
THE MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

**«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ»**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының

МАТЕРИАЛДАРДЫҢ ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международной научно-практической конференции

**«ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИ-
ВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА»**

COLLECTION OF REPORTS

of the International scientific and practical conference

**«THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL
OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN»**

АСТАНА, 2024

ASTANA, 2024

УДК 336 (574)
ББК 65.261 (5Каз)
Қ 18

Редакциялық алқа:

Мақыш С.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректоры

Жағыпарова А.О. - Экономика факультетінің деканы

Ажмухамедова А.А. - Экономика факультеті деканының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары

Мажитов Д.М. - «Қаржы» кафедрасының профессоры

Бұлақбай Ж.М. - «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі

Майдырова А.Б. - «Экономика және кәсіпкерлік» кафедрасының меңгерушісі

Сембиева Л.М. - «Мемлекеттік аудит» кафедрасының меңгерушісі

Аманова Г.Д. - «Есеп және талдау» кафедрасының меңгерушісі

Мухияева Д.М. - «Менеджмент» кафедрасының меңгерушісі

Искаков Б.М. - «Тұран-Астана» университетінің «Іскерлік басқару» кафедрасының профессоры

Қ 18 «ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы= Международная научно-практическая конференция «ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА»= International scientific and practical conference «THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN» – Астана: ИП «Булатов А.Ж.» – 572 б.(с.) - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-934-0

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағында жас ғалымдар, докторанттар, магистранттар мен студенттер жүргізген өзекті және проблемалық мәселелерді қамтитын авторлық зерттеулері берілген. Басылым студенттерге, магистранттарға, докторанттарға, сонымен қатар қазіргі ғылымның өзекті мәселелерімен айналысатын оқырман қауымға арналған.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции, на тему «ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА» представлены результаты авторских исследований по актуальным и проблемным вопросам, проведенных молодыми учеными, докторантами, магистрантами и студентами. Издание предназначено для студентов, магистрантов, докторантов, а также для широкого круга читателей, занимающихся актуальными проблемами современной науки.

The collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic «THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN» presents the results of original research on topical and problematic issues conducted by young scientists, doctoral students, master degree students and undergraduates. The publication is intended for undergraduates, master and doctoral students, as well as for a wide range of readers studying current problems of modern science.

УДК 336 (574)
ББК 65.261 (5Каз)

ISBN 978-601-337-934-0

© Л.Н. Гумилев атындағы ұлттық университеті, 2024
© Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, 2024
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2024

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ЛИЗИНГТІҢ ДАМУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Ахметкәрімова Қ. М.

магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті, Астана қаласы,
Қазақстан Республикасы,
E-mail: kunduzka_96@mail.ru

Аңдатпа: Бұл мақала қаржылық лизинг секторындағы халықаралық тәжірибеден алынған түсініктерді ескере отырып, Қазақстандағы қаржылық лизингті дамытудың перспективалық болжамын зерттейді. Талдау Қазақстандағы қаржылық лизингтің траекториясын құра алатын негізгі үрдістерді, қиындықтарды және мүмкіндіктерді қамтиды. Басқа жаһандық нарықтардан алынған сабақтарды пайдалана отырып, бұл мақала қазақстандық контексте қаржылық лизингтің әлеуетті өсуі мен эволюциясы туралы жан-жақты түсінік беруге бағытталған.

Кілт сөздер: Қаржылық лизинг, қиындықтар, мүмкіндіктер, экономикалық даму, нормативтік база.

Аннотация: В данной статье рассматриваются перспективы развития финансового лизинга в Казахстане с учетом знаний, полученных из международного опыта в сфере финансового лизинга. Анализ охватывает ключевые тенденции, проблемы и возможности, которые могут определить траекторию финансового лизинга в Казахстане. Используя уроки, извлеченные из опыта других мировых рынков, данная статья призвана обеспечить всестороннее понимание потенциального роста и эволюции финансового лизинга в контексте Казахстана.

Ключевые слова: Финансовый лизинг, трудности, возможности, экономическое развитие, нормативная база.

Annotation. This article discusses the prospects for the development of financial leasing in Kazakhstan, taking into account the knowledge gained from international experience in the field of financial leasing. The analysis covers key trends, challenges and opportunities that could shape the trajectory of financial leasing in Kazakhstan. Using lessons learned from other global markets, this article aims to provide a comprehensive understanding of the potential growth and evolution of financial leasing in the Kazakhstan context.

Keywords: Financial leasing, difficulties, opportunities, economic development, regulatory framework.

Қаржылық лизинг бизнес үшін маңызды активтерді бастапқы шығындарсыз сатып алудың маңызды құралы ретінде пайда болды. Қазақстан жағдайында қаржылық лизинг секторы экономикалық өсуді ынталандыру және инвестиция тарту үшін орасан зор әлеуетке ие [1].

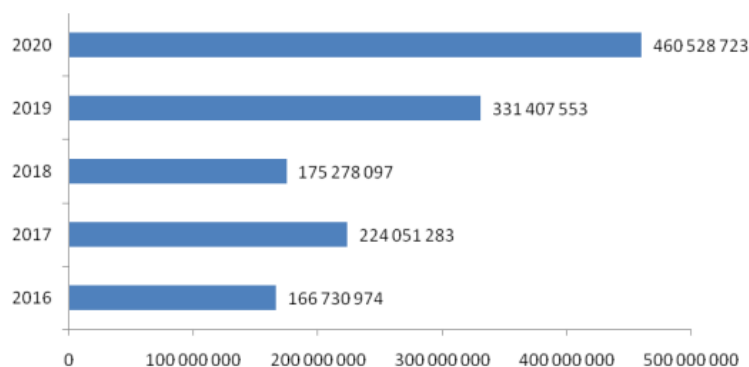
Келешекке тереңірек үңілмес бұрын, Қазақстандағы қаржылық лизингтің қазіргі жағдайын түсіну өте маңызды. Нарық көлемі, негізгі субъектілер және лизингтік қызметтерді пайдаланатын кең таралған салалар болашақта өсуді бағалау үшін базалық негіз береді. Қолданыстағы динамиканың зерттелуі жақсарту мен кеңейтудің нақты бағыттарын анықтауға көмектеседі.

Егер 2020 жылы Қазақстандағы лизинг нарығының портфелі 752 миллиард теңгені құраса, 2022 жылы ол 1 триллион теңгеден асты [2].

Бүгінде қаржылық лизингті монополиялы түрде жүзеге асырушы мемлекеттік компаниялар болып табылады.

Өнеркәсіпті дамыту қоры (ӨДҚ) және «ҚазАгроҚаржы» компанияларының нарықта алатын үлесі зор. Олар 2023 жылы нарықтағы жалпы портфельдің 95%-ын құрады, ал 2020 жылы олар жалпы портфельдің 97%-ын иеленді [2].

Олар «Жеңілдетілген лизинг» бағдарламасының операторлары болып табылады. «ҚазАгроҚаржы» ауылшаруашылық техникалары мен жабдықтарын лизингке беру қызметін көрсетеді, агроөнеркәсіптік кешендегі компанияларға несие береді және Қазақстанның барлық аймақтарында филиалдары бар.

Сурет 1 - Қаржыландыру көздері бойынша қаржылық лизинг шарттарының жалпы құны, мың теңге
Ескерту – әдебиет [2].

Қаржы лизингі шарттары бойынша Қазақстанда нарықтың 32,1 пайызын көлік және қоймалау саласы иеленеді. Ал қаржы лизингі шарттарының 27,7 пайызы ауыл шаруашылығы, орма және балық шаруашылығына тиесілі.

Қаржылық лизингті қалыптастыратын жаһандық экономикалық үрдістерге тоқтала кетсек. Қаржылық лизингке әсер ететін әлемдік экономикалық үрдістерді талдау сыртқы факторлардың Қазақстанға қалай әсер ететінін түсіну үшін кеңірек ақпарат береді. Технологиялық жетістіктер, геосаяси өзгерістер және тұтынушылардың мінез-құлқындағы өзгерістер сияқты факторлар қаржылық лизингтік ландшафтқа халықаралық және жергілікті деңгейде күрт әсер етуі мүмкін.

Технологиялық жетістіктер сияқты қаржылық лизинг те өнеркәсіптерді қайта құруды жалғастырып, тың серпін беруде. Лизингтік процестерге цифрлық платформаларды, блокчейнді және жасанды интеллектті біріктіру тиімділікті арттырып, тәуекелді азайтады және жаңа мүмкіндіктер ашады [3]. Жаһандық көшбасшылардың осы инновацияларды қалай қабылдап, бейімделіп жатқанын түсіну Қазақстанның қаржылық лизинг секторындағы технологиялық интеграцияға деген көзқарасынан хабардар ете алады.

Қаржылық лизинг секторларын сәтті дамытқан дамушы нарықтардағы мысалдарды зерттеу Қазақстан үшін практикалық түсініктер береді. Жағдайлық зерттеулерге экономикалық құрылымдары ұқсас елдерді немесе қаржылық лизингті ілгерілетуде Қазақстан тап болған қиындықтармен салыстыруға болатын қиындықтарды еңсерген елдерді қамтуы мүмкін.

Жаһандық тенденцияларға сәйкес мүдделі тараптар әлеуметтік және экологиялық жауапкершіліктің маңыздылығына көбірек мән беруде. Халықаралық қаржылық лизинг нарықтары тұрақты тәжірибелерді қалай біріктіретінін және этикалық стандарттарды қалай ұстанатынын зерттеу Қазақстанға қаржылық лизинг секторын қазіргі заманғы қоғамның талаптарымен сәйкестендіруге бағыт-бағдар бере алады.

Халықаралық қаржы корпорациясы (IFC) немесе Азия даму банкі (АДБ) сияқты халықаралық қаржы институттарымен ынтымақтастық мүмкіндіктерін анықтау сараптама, ресурстар және озық тәжірибелер ағынын жеңілдетуі мүмкін. Бұл ынтымақтастық Қазақстанның қаржылық лизинг секторының дамуы мен өсуіне ықпал ете алады.

Қаржылық лизингтің халықаралық ландшафтын қарастыру экономикалық дамуды ынталандырған бірнеше сәтті үлгілерді көрсетеді. Америка Құрама Штаттары, Қытай және әртүрлі еуропалық елдер сияқты елдер сенімді қаржылық лизинг секторы бизнестің тиімділігін арттыруға, инновацияларға және жалпы экономикалық өркендеуге қалай ықпал ететінін көрсетті. Осы жағдайларды талдау Қазақстан үшін құнды түсініктер береді, өйткені Қазақстан өзінің қаржылық лизинг мүмкіндіктерін арттыруға ұмтылады.

Қазақстандағы қаржылық лизингтің келешегі зор болғанымен, белгілі бір міндеттерді шешу қажет:

- ақпараттандыруды арттыру;
- қолдау көрсететін нормативтік базаны жетілдіру;
- лизингтік компаниялар және олардың тұтынушылары болып табылатын шағын және орта бизнеске процедуралық кедергілерді азайту.

Елдің мол табиғи ресурстары, стратегиялық географиялық орналасуы және экономиканы әртараптандыруға ұмтылуы қаржылық лизинг нарығының өсуіне бірегей мүмкіндіктер береді.

Елімізде қаржы лизингін дамытуда әлеуетті салалар ауыл шаруашылығы және көлік-логистика салалары болып табылады.

Салауатты қаржылық лизингтік органы қалыптастырудың маңызды аспектісі нақты және қолдау көрсететін нормативтік құқықтық базаны құру және жетілдіру болып табылады.

Үздік халықаралық тәжірибені үйрене отырып, Қазақстан қаржылық лизингтің дамуын ынталандыру және тұтынушылардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету арасындағы тепе-теңдікті сақтау үшін өз ережелерін қалыптастыра алады. Сәтті реттеу үлгілерінен алынған сабақтар ашықтықты, әділеттілікті және ұзақ мерзімді тұрақтылықты қамтамасыз ететін құрылымды әзірлеуге бағыт береді.

Қорытынды:

Қорытындылай келе, халықаралық тәжірибе құнды сабақ беретін Қазақстандағы қаржылық лизингті дамытудың келешегі зор. Табысты үлгілерден үйрену, қиындықтарды шешу және мүмкіндіктерді пайдалану арқылы Қазақстан өзін қаржылық лизинг секторында Орта Азияда көшбасшы ретінде көрсете алады.

Экономикалық өсу мен даму үшін қаржылық лизингтің толық әлеуетін іске асыруда жақсы әзірленген нормативтік база мен стратегиялық бастамалар шешуші рөл атқарады.

Қазақстандағы қаржылық лизинг секторының жан-жақты дамуы жаһандық трендтерді, технологиялық жетістіктерді, жағдайлық зерттеулерді және халықаралық мүдделі тараптармен ынтымақтастықты қарастыратын көп қырлы көзқарасты қажет етеді. Әртүрлі көздерден сабақ ала отырып, Қазақстан халықаралық стандарттарға да, экономикасының нақты қажеттіліктеріне де сәйкес келетін тұрақты және бейімделгіш қаржылық лизингтік экожүйені құра алады.

Елімізде қаржы лизингін дамытуда әлеуетті салалар ауыл шаруашылығы және көлік-логистика салалары болып табылады.

Сонымен қатар қаржы лизингін медицина және денсаулық сақтау саласында, қайта өңдеу өнеркәсібінде белсенді іске асыру экономиканың дамуына тың серпін береді.

Өз бетінше құрал жабдық сатып алуға қаржысы жеткіліксіз шағын және орта бизнес өкілдері үшін қаржылық лизинг таптырмас мүмкіндік болып табылады.

Сондықтан, нормативтік базаны қазіргі экономикалық трендтерге сәйкес жетілдіріп, жеке меншік қаржылық лизинг компанияларын арттыруға мүмкіндік беру қажет.

Тиісті мемлекеттік қолдау шаралары меншік қаржылық лизинг компанияларының әлеуетін арттырып, бәсекеге қабілетті қаржылық лизинг нарығын қалыптастырады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Кошевая Л. И Лизинг как финансовый инструмент развития экономики Казахстана // "Экономика и социум" №1(6) 2013.- с. 386-388
2. Лизинг в Казахстане развивается сложно [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://prodengi.kz/post/lizing-v-kazaxstane-razvivaetsya-slozno>
3. Турбина Н.М., Косенкова Ю.Ю. Международный опыт использования лизинга // Социально-экономические явления и процессы. - Т. 12, № 3, 2017.- с. 386-388

УДК 334.722

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Байкенов А.Ө. докторант, Насырова Г.А. д.э.н., доцент
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева,
г. Астана, Республика Казахстан,
E-mail: alibek_89_89@mail.ru

Аннотация. Мәселенің өзектілігі ауылшаруашылық өнімдерін өндірумен, өңдеумен және сатумен айналысатын кәсіпорындарды біріктіру арқылы агроөнеркәсіптік кешеннің тиімділігін арттыру қажеттілігі көрсетілген. Мақалада қазіргі агробизнесегі интеграциялық процестердің объективті сипаты қарастырылады, тұрақсыз қаржылық жағдайлар, тозған материалдық-техникалық ресурстар, өндірісті ұтымсыз ұйымдастыру, менеджмент пен еңбек экономикасының төмен деңгейі сияқты интеграцияланған кәсіпорындарды құрудың алғышарттары анықталады.

Кілт сөздер: агроөнеркәсіптік интеграция, интеграцияланған кәсіпорындар, кооперация, қаржылық модель.

Аннотация. Актуальность вопроса обусловлена необходимостью повышения эффектив-